

Könyvszemle

„Hangokban nemesül szívünk”

- Jánosy István új köteteiről -

„A nagy magyar Itrikusokból mindig láva szakad föl, mely eltörli és újjáteremti a világot” – írja Féja Géza.

Jánosy István Sopronban ismertem meg: együtt hallgattuk – evangélikus teológusjelöltekként – a sziporkázóan szellemes *Karner Károlyt*, a páli levelek világszinten is avatott magyarázó-ját; *Podmaniczky Pált*, aki nyolc nyelven írt, és gyönyörű műveket fordított finnől magyarra; *Pröhle Károlyt*, aki páratlan szuggesztivitással fáradozott a teológiai kutatások tudományos fokra emeléséért, elismertetéséért.

Jánosy már végzett bölcsészként került Sopronba, görög, latin és pszichológia szakos tanárként; s széles körű műveltsége révén szinte egyedüli méltó vitapartnerre lehetett európai rangú professzoraink ellen.

„Lávázó” vitapartner volt, szenvedélyes, indulatos... A Soproni Fiatalok lapjában, a Nyugati Őrszemben – a szerkesztő Csaba József mellett – elsősorban ő harcolt – magasrendű fejtegetésekkel – a magyar irodalom legjobbjaik idézésével – az Aeton veszedeleme ellen.

Főként Ady sugárzó megidézésével...

Nagy ívű, indulatos, mégis pallérozottan formált saját versei is voltak; ezeket azonban csak diáktanyák mélyén, néhány jó barátunk mutatta meg akkortájt.

Egyik-másik Sopronból átköszönő művét örömmel fedeztem az „Arcok, lelkek, álmok, versek” című, új kötetében; s a legújabbban is, a „Helyben járó Odüsszeusz” címűben.

„...Sikátorok zugán ténfereg az istenember, fölemeli a kőrebukottakat, s hegybeszédet mond aranyrudak, ágyúk ellen. Ezért ott végzi: a keresztén...”

A szintézisek korát éljük. S e jól tapintható szellemi folyamatból Jánosy egyedülálló, szeniális esszéi, a „Jézus és Buddha”, a „Jung istenképe”, a „Visna és Jézus” címűek lenyűgözően szenvedélyes, s egyedien logikus kísérletek annak érdekében, „hogy az emberi lélek egyénileg és kollektíve megszabaduljon agresszív-szadista ösztöneitől, és így megvalósuljon, ami fennmaradásának előfeltétele: egy békés commonwealth az egész Földgolyón.”

(A kötetek a Lyukasóra könyvek sorozat, ill. a Magvető Kiadó szerkesztésében jelentek meg.)

Dér Endre

■ Azért kezdtem a fenti módon, mert a spanyol-magyar kapcsolatok története legalább olyan ismeretlen, mint amilyen régi...

■ **Mikor adnak először hírt a krónikák a Hispániával való találkozásunkról?**

– Inkább csak szakmai körökben ismert, hogy egy arab-spanyol krónikás megírta: 942-ben magyar kalandozók spanyol földre léptek, mégpedig az akkor III. Abd el Rahman mór Hispániájába. Ettől kezdve azt mondhatjuk, hogy szinte folyamatos a magyar-spanyol kapcsolatok története. Van egy fejezete a magyar jelenlétnek, ami a Santiago de Compostellai zarándoklattal kapcsolatos. A három legnagyobb zarándokközpontja a középkori kereszténységnek akkoriban Róma, Jeruzsálem és Santiago de Compostella volt. Forrásaink egyre több olyan magyar példát hoznak, egyebek között Cillei Ulrik neve is említendő, akik zarándoklaton voltak ezen a helyen s az ilyen jelenlét a XIII.–XVII. század között folyamatos. Erre költői és történeti források egyaránt utalnak. Van a kapcsolatoknak egy másik dimenziója, vagy fejezete is: a dinasztikus kapcsolatok. Közismert, hogy Imre királyunk egy aragon királylányt, Constanciát vette feleségül (1196). 1235-ben magyar királylány lesz az aragón Hódító Jakab felesége. Ebben a sorban igen fontos a Hunyadi és az Aragon-korona közötti kapcsolatok. Az köztudott, hogy Mátyás egy aragon királylányt, Beatrixot vett nőül, de az már nem, hogy Zsigmond halála után, 1438-ban titokban magyar bárói delegáció keresi fel V. Alfonzt, Aragónia uralkodóját, hogy felkérje, legyen Magyarország királya. A várnai csata után pedig maga Hunyadi János kéri fel V. Alfonz királyt – aki akkor már a törökellenes harcok egyik vezetője a Mediterráneumban – a magyar trónra, felvázolva egy összeurópai stratégiát a török ellen. Ebben az időszakban, 1447–48-ban igen intenzív a levelezés az aragón udvar és Hunyadi között. Erről keveset tud a magyar történetírás, ám a XVI.–XVII. századi kapcsolatok a török elleni harcban már jóval ismertebbek.

■ **Azután hosszabb szünet következett...**

– Igen, ekkor, a XVIII–XIX. században a kapcsolatok szinte véletlenek. Ebben a nagy „szünetben” azonban érdemes megemlíteni, hogy Rákóczi Rodostóból a spanyol, immár Bourbon uralkodótól kért és remélt támogatást. A XX. századig azonban kevés érintkezési pont alakult ki a két ország között.

■ **Azután hosszabb szünet következett...**

– Igen, ekkor, a XVIII–XIX. században a kapcsolatok szinte véletlenek. Ebben a nagy „szünetben” azonban érdemes megemlíteni, hogy Rákóczi Rodostóból a spanyol, immár Bourbon uralkodótól kért és remélt támogatást. A XX. századig azonban kevés érintkezési pont alakult ki a két ország között.

Göncz Árpád látogatása elé

Kapcsolataink Hispániával

■ Beszélgetés dr. Anderle Ádám történésszel

Fotó: Schmidt Andrea

Göncz Árpád köztársasági elnök ma kezdődő spanyolországi látogatása történelmi jelentőségűnek is mondható, annál inkább, mert magyar államfő még nem járt ebben az Ibériai félszigeten lévő országban.

– Egy történész megengedheti azt az évődő megjegyzést, hogy: ez – talán – a második államfői látogatás. Tudniillik Zsigmond magyar király és német-római császár a XV. század elején az aragón koronával igyekezett Európa békéje érdekében szövetségre lépni, így Zsigmond volt az első magyar államfő, aki magyar nemesével először aragón földre látogatott – mondja Anderle Ádám, akik arra kértünk, hogy lapunk olvasói számára adjon áttekintést a magyar-spanyol kapcsolatok alakulásáról. Am azonnal hozzátesszük: e terület ma Franciaország része.

■ **Mi jellemzi a két állam kapcsolatát a XX. században?**

– Az államközi kapcsolatok gyengék, bár a két világháború között már létezett diplomáciai kapcsolat a két ország között. Ezen kívül kevés magyar is élt a második világháború előtt ebben az országban, számuk alig néhány százra tehető. A világháború után számuk ugyan szaporodott, de még mindig alig tehető ezerre. Ez azonban – összehasonlítva az amerikai, milliós kivándorlás szociális jellegű motívumaival – úgynevezett elit emigráció, döntően értelmiségi jellegű.

■ **Kit emelne ki az emigráns értelmiségiek közül?**

– Két nagy név kívánkozik a sor elejére: Révész Andor és Brachfeld Olivér. Révész 1918-tól, Brachfeld pedig a '30-as évek közepétől él Spanyolországban. Együtt több mint száz magyar szerző művét fordítottak spanyolra. Zilahy Lajosnak például 26 könyvét adták ki, ebből 16-ot Brachfeld fordított! Márait is ő tette kedvencé ebben az országban. Révész Andor fordította le Heltait, Németh Lászlót, Herczeg Ferencet, Karinthyt, s adott ki kötetet a magyar humorról. Ebben a korban válik népszerűvé Pasuth László, akinek nyolc könyvét fordították spanyolra. És magyar színpadi műveket játszanak óriási sikerrel. A leghíresebb Vaszary János, aki a háború előtt itthon is már jelentős drámaíró volt (egyéb-ként Muráti Lili férje), 58 színpadi művet írt spanyolul. Testvéreinek, Gábornak a könyveit is ekkor adják ki barcelonai kiadóktól.

■ **Fotósaink is ismertek spanyol honban.**

– Valóban. Kettő közülük viszont nemzetközi híré is lett: „Juan” Gyenes, valamint a szegedi Müller Miklós, aki egykoron Radnóti albérlőtársa volt. Egyébként óriási a különbség a két művész között. Míg Müller a Franco-korszakkal szembenálló értelmiségi elithez kötődik, Ortega y Gasset köréhez, addig Gyenes a hatalom fotósa, Franco házi-fényképésze lett. Minderről azonban egy spanyol és magyar nyelven megjelenés előtt

álló könyvünk többet fog elmondani.

■ **Azután következik 1956...**

– Igen. Van egy utóhulláma az emigrációnak, és ez éppen az '56-os. Például a focisták Megszületett Kubala-legendája után a spanyol Puskás-mítosz. De említendő a Spanyol honban letelepedett művészek újabb hulláma: építészek, filmrendezők, színművészek és írók. Példaként említeném Elisabeth Szél nevét, aki írónő és eddig tíz könyvet írt. Érdekes-ként: műveit először – máig – magyarul írja és utána ő maga fordítja le spanyolra... De erről a korszakról azt is el kell mondani, hogy a világon egyedülálló módon csak itt működött – 1969-ig – Magyar Királyi Követség! A követ pedig Marosy Ferenc, szegedi diplomata volt, akinek máig kéziratban maradt emlékiratai érdemesek lennének a nagyobb figyelemre.

■ **A diplomáciai kapcsolatokat 1977-ben vettük fel?**

– Igen, de ezt megelőzően már 1969-től konzulátus nyílt, s hivatalossá lett a kereskedelmi együttműködés is. Az 1977-es diplomáciai kapcsolat-felvétel ezért nem kezdete, hanem a kapcsolatok újrafelvétele a záróakta.

■ **Politikai értelemben is tanultunk a spanyol „átmenetből”?**

– Mindenképpen. Azt, hogyan lehet gyorsan, hatékonyan és békésen átmenni egy totalista rendszerből a demokráciába, a legkisebb áldozattal. Ők ugyanis kialakították a '70-es évek közepén a „tabu-rendszert”, valamiféle játékszabályt, amelyhez a politikai pártok tartották is magukat. Megegyeztek például abban, hogy a történelem nem lesz érv a politikai vitákban! Erre őket az 1936–39-es polgárháború figyelmeztette! Ez, azt hiszem, számunkra is igen fontos üzenet lehetne.

■ **S mi az, ami közös vonás és összefűzhet bennünket Spanyolországgal?**

– Szerintem például a spanyoloknál is jelenlévő elmaradottság-élmény. Perifériahelyzetből sikeres modernizációt megvalósítani: ez közös történelmi helyzet is egyben. Úgy vélem, Hispániát ez teszi érzékenyebbé, fogékonyabbá a többi nyugat-európai országnál térségünk gondjai iránt.

Kisimre Ferenc

A munka maradt, fizetség nincs

Mégis kell a házmester?

■ A fölszámolás alatt álló Északi Lakásszövetkezet január 1-jétől összes házfelügyelőjének fölmondott. Sok lakó ebből tudta meg, hogy az Északinak végképp befellegzett... Az alsószintes kúrákba zuhogó szemét viszont nem volt tekintettel a közbejött változásokra, s ha nem volt, aki időben kicserélje a konténereket, megindult a hulladékfolyam...

Nem kellett hozzá sok idő, hogy kiderüljön: takarítani mégiscsak muszáj, s lehet, hogy visszahívják a házmestereket.

A Gyöngyvirág utca 4. már messziről is más, mint a tízemeletes betonszalagház többi része. A járdáig húzódó előkertben borókafenyők zöld bokrai sűrűsödnek, míg másutt csak csenevész fácskák nyújtogatják görcsös karjaikat a hideg esőt permetező felhők felé.

A lépcsőház tiszta, még eldobott csikket sem látni – persze a falat itt is megrugdallják időnként, a vakolatba karcolva megszokott üzeneteket olvashatunk.

Czene János nem lepődik meg túlságosan, mikor becsöngetünk a volt házmesterlakásba. Felesége épp nincs

ittthon – december végéig őt alkalmazta házfelügyelőként az Északi –, de azért a körüti forgalomra néző konyhában ülve mégis megtudom, mi történt itt az elmúlt másfél hónapban.

Czene Jánosné házfelügyelő még december lejártá előtt, annak rendje és módja szerint

megkapta az értesítést, miszerint az Északi januártól nem tart igényt a munkájára. E

változás nemcsak a fizetés elmaradásával járt, hanem azzal is, hogy az 530 forintos,

kedvezményes lakbér egyszerűen 1700 forintra emelkedett.

Fizetést tehát nem kaptak, minden más maradt a régi: hetente lemosták a két lépcsőház tíz-tíz emeletét, és persze söpörtek is, szükség szerint. A konténereket is kigörgették az alsószintes tárolóból, ha eljött a kukaautó érkezésének napja. A lakók ugyanis vajmi keveset törődtek a házmesterek státuszának változásával, és a már rég megszokott mozdulattal öntögették a szemetes-vödörök tartalmát a ledobónyúlásba.

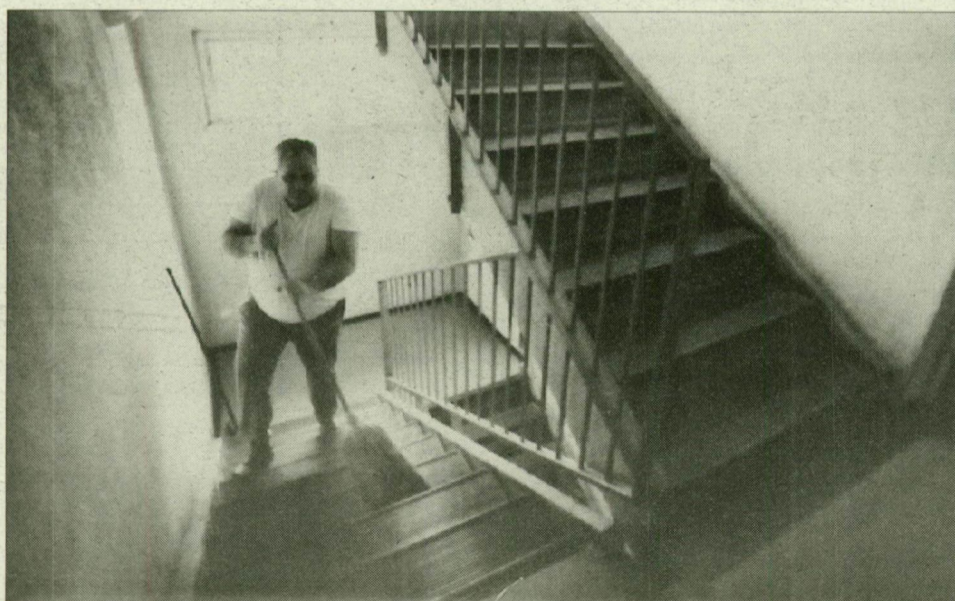
„Csináltuk, és csináljuk a mai napig, hiszen takarítani csak kell!” – mondja Czene János egy kis tál hámozott főtt krumpli mellett, amelyből reggeli és ebéd is lesz egyben, mivelhogy a lépcsőházak tisztogatása miatt früstölkölni ma még nem volt ideje. „Szívesen dolgoztunk” – teszi hozzá, és kimutat a konyhaablakon. „Ezeket a fákat is mi ültettük, locsoltuk.”

A többi, házmester nélkül maradt lépcsőházban kétféle megoldásból választottak: vagy beosztották maguk között a munkát, vagy „összedobták”, a megbízott takarító ember fizetését. Czenéknél is tartottak lakógyűlést, de még a közös képviselő személyében sem tudtak megegyezni, nemhogy az ő djazásukban. Ezért aztán egy fillért sem kapnak senkitől, mégis kötelességüknek érzik, hogy rendet tartsanak.

„A lakásszövetkezet fölszámolását végzők ígérték ugyan, hogy szerződést kötnek velünk, és a bérünket visszame-nőleg is kifizetik, de papír még nincs. Meg pénz se. De én optimista vagyok.”

Miközben a házigazda kiskísér, megmutatja a riasztó-csengőt, amelyet a liftbe szorulókt szoktak működésbe hozni. „Jó nagy hangja van, és szól éjjel-nappal. És akkor menni kell...”

Nyilas Péter

Söpörni muszáj. (Fotó: Nagy László)